

LÉVAY JÓZSEF

Mikes

*Egyedül hallgatom tenger mormolását,
Tenger habja felett futó szél zúgását –
Egyedül, egyedül
A bujdosók közül
Nagy Törökországban!...
Hacsak itt nem lebeg sírjában nyugovó
Rákóczinak lelke, az eget csapkodó
Tenger haragjában!*

*Peregnek a fákról az őszi levelek,
Kit erre, kit arra kergetnek a szelek
S más vidékre száll a
Csevegő madárka
Nagy Törökországból...
Hát én merre menjek, hát én merre szálljak,
Melyik szögletébe e széles világnak,
Idegen hazámból?!*

*Zágon felé mutat egy halovány csillag,
Hol a bércek fején hókorona csillog
S a bércek aljában
Tavaszi pompában
Virágok feslnek...
Erdély felé mutat, hol minden virágon
Tarka pillangóként első ifjúságom
Emléki röpködnek.*

*Ah! miért nem szállhatok hozzád, szülőföldem,
Mikor minden bokrod régi ismerősem!
Mért vagy szolgaságban,
Gyászos rabigában
Oly hosszú időnkig?
Ha feléd indulok, lelkem visszatartja
Az édes szabadság büvös-bájos karja.
Vissza, mind a sirig!...*

*Itt eszem kenyerét a török császárnak,
Ablakomra titkos poroszlók nem járnak
Éjjeli setétben
Hallgatni beszédem
Beárulás végett...
Magános fa vagyok, melyre villám szakad,
Melyet vihar tördel, de legalább szabad
Levegővel élhet.*

Egyedül hallgatom tenger mormolását,
Tenger habja felett futó szél zúgását –
Egyedül, egyedül
A bujdosók közül
Nagy Törökországban.
Körülöttem lebeg sírjában nyugodó
Rákóczinak lelke, az eget csapkodó
Tenger haragjában.

VIGH PÉTER Lévay József verse mellé

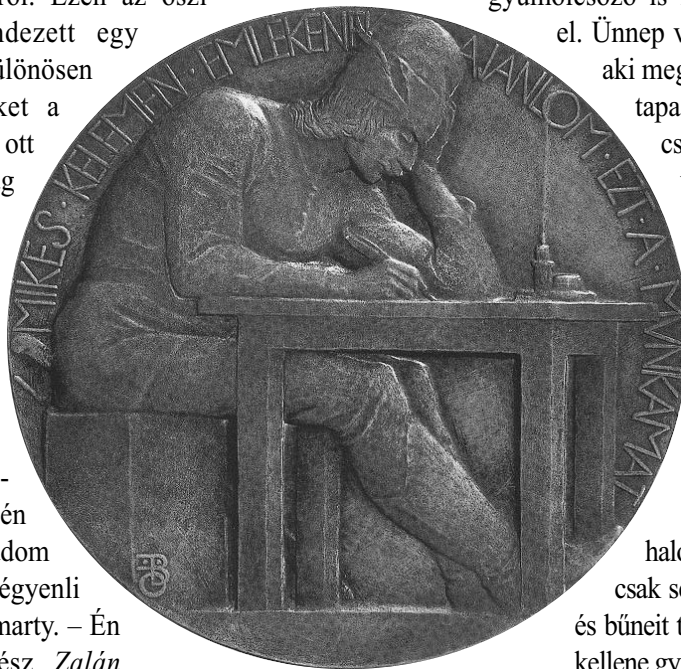
Pesten járunk, az 1850-es évek elején, egy félreeső kávéházban vagy vendéglőben, ahol olcsó az étel, és talán hangosabban is lehet szólni a közéleti kérdésekről és irodalomról. Ezen az őszi napon Vahot Imre rendezett egy kisebb mulatságot, aki különösen szerette felfedezni ezeket a mulatókat. A társaságban ott van az összetört ország megtört koszorús költője, Vörösmarty Mihály is, és a *Pesti Napló* egy fiatal munkatársa, Lévay József. Feldicsérik emez *Mikes* című versét, mire Vörösmarty kéri, szavalná el a társaságnak. „Pirulva vallottam be, hogy én egyetlen versemet sem tudom könyv nélkül. »Nem szégyenli magát? – így szólt Vörösmarty. – Én ilyen koromban az egész *Zalán futását* el tudtam volna mondani könyv nélkül...«.”¹

Ahogy egyes normák és értékek a korról változnak, úgy halványodnak vagy fényesednek az irodalmi művek is. Nem kell messzire visszamennünk: pár generációval ezelőtt a most itt olvasható vers közkinccs volt, az irodalomkedvelők mentális könyvtárának egy könnyen felidézhető darabja. Mára kissé megkopott, poros lett. Adná magát a mondat kérdéssé hajlított foly-

tatása: mint a vers címzettje? Igen és nem. Emlékév van, ünnepelünk, s melyik betűszerető magyar ember számára ne lenne élő szimbólum Beck Ö. Fülöp emlékérmé? Adná magát, hogy összeeresszük Mikes, Lévayt és a *Mikest* – mert van ebben a versben némi vád és egy csipetnyi irigység –, hogy szövegre szöveget hozva feleseltesük évszázados halott literátórainkat. A kísérlet egyébként roppant izgalmas és talán gyümölcsöző is lehetne, de hagyjuk most el. Ünnep van. Ha felidézük Lévayt, aki megidézte Mikes, akkor megtapasztalhatjuk – lehet, hogy csak egy pillanatra –, hogy vannak élő hagyományok. Nem járnak hangosan, nem hordozzák tüntetően körbe tekintetüket, csak néha kopogtatnak be, hogy helyet kérjenek az asztalunknál. Most épp kétszázötven év után teszik ezt.

Bámulatos, mire képesek halottaink. „Ha az embereknek csak setét oldalát, embertelenségét és bűneit tartanók szemünk előtt, meg kellene gyűlölnünk az emberiséget. De vajjon nem lennénk akkor önmagunk is gyűlöletre méltó embertelenek?

Rögtön indulok íróasztalomtól szüleim sírját látogatni, hogy a halottaktól tanuljam szeretni az élőket.”² (naplójegyzet, 1893. szept. 16.) Zárásként pedig tegyük ide életrajzának első sorait: „Én is születtem. Nem ugyan Árkádiában, hanem a Sajó-völgyön [...]” Valóban: az emberek Zágónban és Sajószentpéteren születnek meg, de Árkádia nyitva áll előttük.

Beck Ö. Fülöp: Mikes Kelemen

1 LÉVAY József: *Visszatekintés*, s.a.r. BALÁZS Győző, Miskolc, Ref. Reálgimnázium, 1935, 26.

2 BALÁZS Győző: *A „Szentpéteri üres fészek”*. Részletek Lévay József naplójából, Miskolc, 1935, 30–31.